

Impacte de la crisi turística originada per la COVID-19 sobre l'economia catalana

Grup d'Anàlisi Quantitativa Regional (AQR-UB)

AQR COVID-19 / #10

Barcelona, 5 de Juny de 2020

ANTECEDENTS I OBJECTIUS

La crisi sanitària i econòmica, originada per la COVID-19, que està afectant als cinc continents, està generant greus problemes de mobilitat dels fluxos de persones i mercaderies. Un dels sectors més afectats està sent el turístic i, donat els seus efectes multiplicadors sobre altres sectors econòmics, està tenint un impacte global sobre el conjunt de les economies.

En el cas de l'economia catalana, el sector turístic¹ té un pes rellevant en el PIB, que algunes institucions el situen entre el 10%-12%. Addicionalment, el pes del turisme procedent de l'estranger és més alt en el cas català que per altres territoris, el que complica addicionalment l'evolució a curt i mig termini de la recuperació, donat que la mobilitat internacional està sent i serà en el curt termini més afectada que la nacional.

Davant d'aquesta situació, cal tenir informació, per part d'empresaris, agents socials, i gestors de política econòmica, sobre l'evolució recent de l'activitat turística i la disponibilitat de previsions sobre aquesta evolució en el curt termini (estiu) i mig termini (final d'any). S'han de prendre decisions en un entorn incert, i es necessita aquest coneixement que permeti ajudar a la presa de decisions per part dels agents públics i privats en qualsevol àmbit territorial (i particularment, del català).

És per això que, per encàrrec de l'Agència Catalana de Turisme del departament d'Empresa i Coneixement de la Generalitat de Catalunya, el Laboratori AQR-Lab de la Universitat de Barcelona ha elaborat una previsió dels principals indicadors bàsics de l'activitat turística a Catalunya, bàsicament volum de turistes (nacionals i internacionals), despesa, ocupació i nombre de pernoctacions. Així mateix, ha estimat l'impacte que la reducció de l'activitat turística podria tenir en les principals macromagnituds de l'economia catalana.

A continuació, en aquesta píndola, es resumeixen alguns dels resultats derivats de l'anàlisi efectuada.

ALGUNS TRETS QUALITATIUS

De manera sintètica, algunes tendències de comportament sobre l'evolució del sector turístic, davant la crisi ocasionada per la COVID-19, són:

- La caiguda del PIB turístic serà superior al del conjunt del PIB de Catalunya o Espanya. La forma de recuperació de l'activitat, globalment, potser serà en forma d'U, però pel sector turístic es preveu més llarg, més en forma d'U/L.
- La crisi turística anirà més enllà del confinament derivat de l'estat d'alarma, ja que hi haurà restriccions governamentals sobre com i quan viatjar, restricció d'aglomeracions i serveis i viatges turístics.
- La recuperació de la demanda serà principalment, i en primer lloc, domèstica més que internacional pels propis condicionants externs econòmics (per reducció renda familiar, increment atur), però també psicològics.
- La recuperació del calendari laboral, amb la necessitat de recuperar dies de feina, reduirà els dies de vacances llargues.
- La menor demanda (per motius econòmics i psicològics) podria tensionar els preus a la baixa en els allotjaments turístics.
- Les previsions de diferents institucions internacionals (Tourism Economics, Addara, etc) apunten que no es recuperarà el nivell de turisme domèstic del 2019 fins el 2021, i l'internacional fins el 2023.

Aquesta nota sintetitza alguns dels resultats sobre l'anàlisi de la distribució geogràfica de la COVID-19 a Catalunya que s'està duent a terme per part d'investigadors del Grup de Recerca AQR de la UB (<http://www.ub.edu/aqr/>). En ella es posa especial èmfasi a considerar els aspectes geogràfics i territorials, fets d'especial interès en la recerca del grup.

Aquesta píndola es deriva d'un treball realitzat per al Departament d'Empresa i Coneixement de la Generalitat de Catalunya.

En l'elaboració d'aquesta nota han participat Josep Lluís Carrion-i-Silvestre, Antonio Di Paolo, Alicia García, José R. García, Enrique López-Bazo, Jordi López-Tamayo, Alessia Matano, Rosina Moreno, Ernest Pons, Raul Ramos, Javier Romaní, Jordi Suriñach i Esther Vayá.

- La temporada alta (juliol-agost) no arribarà al volum de demanda d'anys anteriors; en alguns casos i destinacions, l'afectació serà elevada.
- La pèrdua anirà més enllà de l'estiu, i en cada vegada majors escenaris es preveu que arribaran fins més enllà de finals d'any.
- L'impacte no sols serà directe, en les activitats estrictament turístiques, sinó també en les indirectes (proveïdors, relacions intersectorials).

ESCENARIS

L'anàlisi s'ha fet considerant dos escenaris alternatius (A i B) davant l'elevada incertesa existent, motivada entre d'altres, tant pel desconeixement de les mesures que s'aplicaran per part dels governs en l'àmbit de la mobilitat i l'obertura d'establiments i en la normativa d'ús dels recursos, com per l'evolució de la pandèmia (i els possibles rebrots), com pel desconeixement del comportament dels propis consumidors i oferents de productes turístics. A la taula 1 es sintetitzen les seves principals característiques. En el primer escenari (A) es preveu l'obertura d'establiments turístics a principis del tercer trimestre, existint encara algunes restriccions en els desplaçaments internacionals, mentre que en el segon (B) es preveu una recuperació més ràpida del turisme internacional, existint restriccions més suaus al sector turístic, i una situació relativament propera a la normalitat al darrer trimestre de 2020. En ambdós casos es suposa una caiguda del nombre de nits per turista i una caiguda de la despesa mitjana per turista i nit.

Taula 1

Trimestre	Escenari A	Escenari B
II-2020	Només turisme de segones residències i visites	- Hoteleria i restauració comencen a obrir a finals del trimestre - Encara fortes restriccions a la mobilitat interna i/o externa i a l'apertura d'establiments
III-2020	- Sector turístic obert amb fortes restriccions sobre la capacitat - Lleu arribada turistes europeus	- Turisme nacional molt recuperat - Turisme europeu comença recuperació
IV-2020	- Turisme nacional gairebé recuperat - Turisme europeu al 30%	- Turisme nacional gairebé normal - Turisme europeu molt recuperat - Comença retorn turisme resta del món

Font: Elaboració pròpia

PREVISIONS INDICADORS TURÍSTICS

La taula 2 i les figures 1 i 2 presenten els resultats (trimestrals i anuals) sobre l'evolució prevista en les variables que caracteritzen el sector turístic (turistes, despesa, pernoctacions hoteleres i treballadors ocupats en hotels)ⁱⁱ. Cal esmentar que aquestes previsions han estat elaborades la primera setmana d'abril, pel que caldrà revisar-les a mesura que es vagi tenint més informació sobre l'evolució de la pandèmia i les mesures que es prenguin sobre els límits de l'estat d'alarma. En la figura 2 també es presenta el comportament de l'anomenat escenari base, és a dir, l'evolució prevista en el cas que no s'hagués produït la pandèmia.

Les taxes de creixement del 2020 recullen la variació respecte el mateix període (trimestre o any) del 2019. Les caigudes són notables en totes les variables, especialment en l'escenari A. El trimestre amb major afectació és el segon (abril-juny), amb caigudes al voltant del 90% en la majoria de variables i escenaris, el qual és el període on ha estat vigent l'estat d'alarma i una reducció de l'activitat i mobilitat més elevada. De tota manera, l'afectació en el tercer trimestre, on en major mesura té lloc l'activitat turística, encara és molt elevada, amb reduccions en la taxa de creixement, en l'escenari més favorable (B), entre el 40% i 70%. En termes anuals, la caiguda de la despesa turística es situa entre el 68% i 79%, les pernoctacions entre el 57% i 70%, i els ocupats en hotels entre el 49% i 63%.

Taula 2

Despesa total					
	Trimestre	Escenari A	Taxa creix. (*)	Escenari B	Taxa creix. (*)
Real	I-2019	3.938		3.938	
	II-2019	7.252		7.252	
	III-2019	9.581		9.581	
	IV-2019	4.814		4.814	
Predicció	I-2020	2.843	-27,80%	2.843	-27,80%
	II-2020	133	-98,17%	266	-96,33%
	III-2020	1.199	-87,49%	2.646	-72,38%
	IV-2020	1.191	-75,26%	2.430	-49,51%

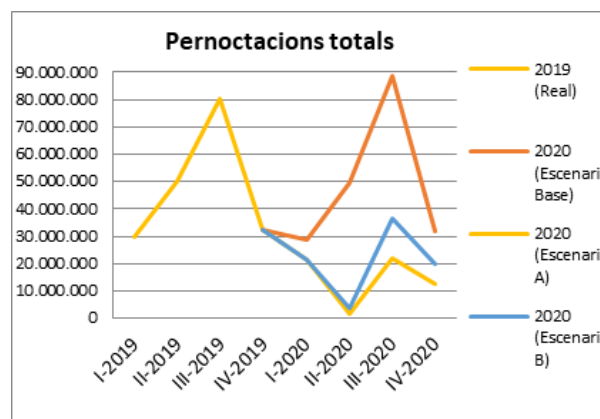
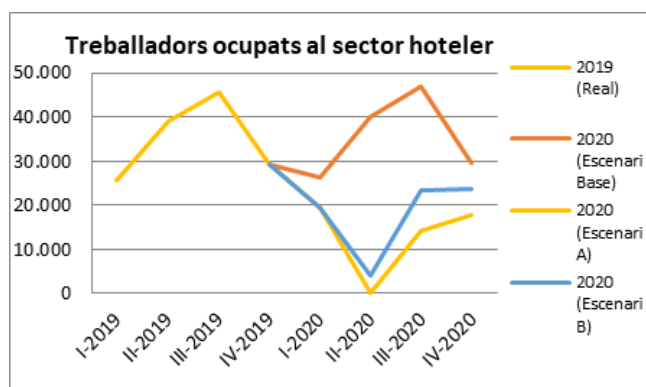
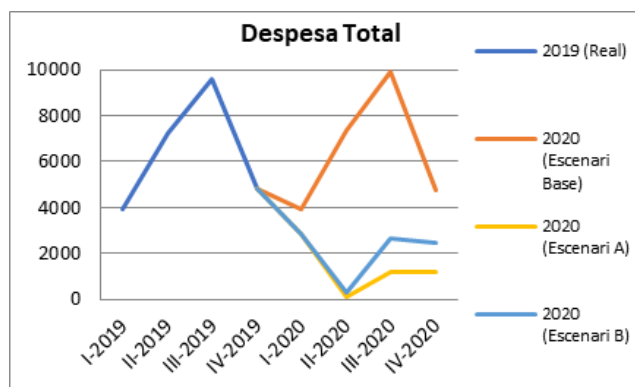
* s/ mateix trim. Any anterior. Font: Elaboració pròpia

Treballadors ocupats hotels					
	Trimestre	Escenari A	Taxa creix. (*)	Escenari B	Taxa creix. (*)
Real	I-2019	25.583		25.583	
	II-2019	39.093		39.093	
	III-2019	45.671		45.671	
	IV-2019	29.313		29.313	
Predicció	I-2020	19.396	-24,18%	19.396	-24,18%
	II-2020	0	-100,00%	4.001	-89,77%
	III-2020	14.030	-69,28%	23.383	-48,80%
	IV-2020	17.817	-39,22%	23.755	-18,96%

Total pernoctacions					
	Trimestre	Escenari A	Taxa creix. (*)	Escenari B	Taxa creix. (*)
Real	I-2019	29.556.992		29.556.992	
	II-2019	50.152.148		50.152.148	
	III-2019	80.175.522		80.175.522	
	IV-2019	32.453.933		32.453.933	
Predicció	I-2020	21.550.952	-27,09%	21.550.952	-27,09%
	II-2020	1.863.425	-96,28%	3.726.849	-92,57%
	III-2020	21.946.973	-72,63%	36.455.857	-54,53%
	IV-2020	12.629.290	-61,09%	19.961.480	-38,49%

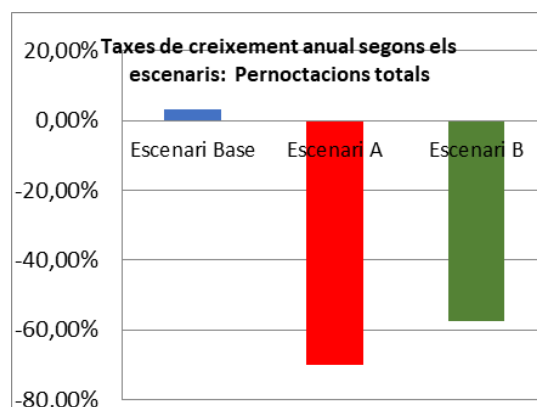
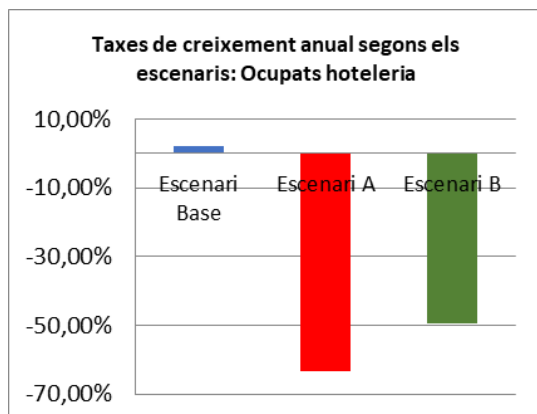
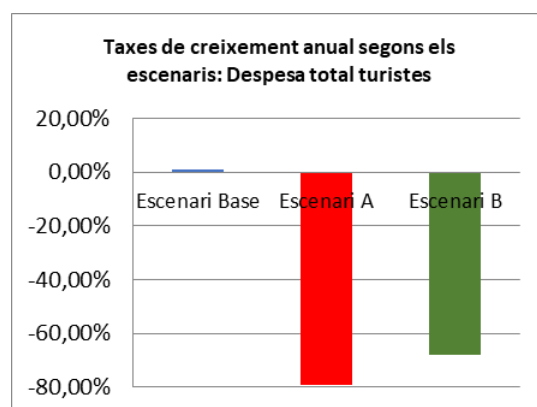
* s/ mateix trim. Any anterior. Font: Elaboració pròpia

Figura 1

Nota: Escenari base: evolució prevista en el cas que no s'hagués produït la pandèmia. Font: Elaboració pròpia.

Figura 2

Font: Elaboració pròpia.

IMPACTE SOBRE L'ECONOMIA CATALANA

Un segon exercici, complementari a l'anterior, ha consistit en simular els efectes d'un shock d'oferta i demandaⁱⁱⁱ en el conjunt d'activitats turístiques de l'economia catalana, i analitzar l'impacte directe, indirecte i induït sobre el conjunt de la mateixa.

Recordem que l'impacte directe és l'associat a la variació d'activitat dels sectors estrictament turístics; l'impacte indirecte és l'impacte que es genera en el conjunt dels sectors, associat a les relacions intersectorials que es produeixen (demanda a proveïdors); i l'impacte induït és l'efecte que genera la despesa ocasionada per les rendes salarials dels treballadors que directament i indirecte deuen el seu lloc de treball a l'activitat analitzada (en aquest cas, el turístic). L'anàlisi s'efectua donant els resultats en algunes de les macromagnituds més rellevants en una economia, com són el nivell de facturació, valor afegit i ocupació equivalent a temps complert.

Amb tal finalitat, en primer lloc, i com en l'exercici anterior, s'han definit també dos escenaris d'evolució de l'activitat econòmica. En tal sentit, s'ha introduït una hipòtesi de comportament de l'evolució del valor afegit brut (VAB) en cada una de les activitats turístiques, a 3 dígits que considera l'Idescat. En la previsió del shock d'oferta (reducció del VAB) ocasionat per la crisi de la COVID-19, s'han considerat canvis mensuals.

Se suposa com a punt de partida, en l'economia catalana i espanyola, una reducció de l'activitat, amb caiguda de la producció i destrucció de teixit productiu, que condueix a una variació del creixement de l'economia espanyola entre el -8,7% i el -13,6% del PIB (segons escenaris del Banco de España-BdE)^{iv}, amb similars comportaments per l'economia catalana (reducció de l'activitat al voltant del -11% del PIB).

Aquesta aproximació de l'evolució de l'activitat, via shock d'oferta i demanda, suposa una reducció a curt termini de la mateixa, i no proporciona "una descripció dels desenvolupaments posteriors més enllà del curt termini, al no incorporar una modelització explícita de les relacions entre els agregats econòmics" (BdE, 2020). Tampoc es consideren en aquests escenaris potencials estímuls o ajuts públics que podrien fer minvar el descens de l'activitat previst; p.e. davant els ajuts i transferències públiques (consum i despesa pública) que s'implantin, i que facin que la davallada del consum privat, el tancament

d'empreses, l'augment de l'atur, etc. sigui inferior al inicialment previst. Aquestes mesures podrien compensar, en part, les incerteses i restriccions de liquiditat, que també poden afectar al consum turístic. Per tant, no es consideren efectes dinàmics que previsiblement existiran en el mig termini i que afectaran a l'evolució del PIB.

Una vegada obtingut l'impacte directe, s'ha aplicat la metodologia Input-Output (emprant les dades de la Taula Input-Output del 2014 per l'economia catalana) per obtenir l'impacte indirecte i induït sobre les principals macromagnituds: facturació, valor afegit i ocupació equivalent a temps complert, per cada escenari.

La taula 3 presenta els resultats de l'impacte total sobre l'economia catalana derivat d'aquest shock que hi ha hagut en les branques turístiques. Com pot observar-se, la reducció, en termes percentuals, és superior al 20% en totes les variables, el que posa de manifest l'elevat impacte, en termes relatius, que tindrà la reducció d'activitat de les branques turístiques, donat que es preveu, per exemple, una reducció del PIB aproximadament del doble a l'efecte que tindrà el conjunt de l'economia.

Taula 3

	Facturació total (M€)	Valor Afegit Total (M€)	Ocupats Equivalents totals
2019	73.767	38.665	597.458
2020_ Escenari A	45.514	29.410	445.456
2020_ Escenari B	48.059	30.902	469.304
Diferència respecte 2019			
2020_ Escenari A	-28.253	-9.255	-152.002
2020_ Escenari B	-25.708	-7.763	-128.154
Diferència respecte 2019 (%)			
2020_ Escenari A	-38,3%	-23,9%	-25,4%
2020_ Escenari B	-34,9%	-20,1%	-21,4%

Font: Elaboració pròpia.

CONCLUSIONS

En aquesta píndola s'analitza l'elevat impacte que tindrà la crisi sanitària, tant estrictament en el sector turístic com en el conjunt de l'economia catalana. En termes percentuals, el trimestre més afectat és el segon, encara que es mantindrà en la resta de l'any, sent particularment preocupant la davallada del tercer trimestre (donada l'estacionalitat del sector).

En termes d'impacte de la reducció de l'activitat turística sobre el conjunt de l'economia catalana, les principals macromagnituds (facturació, PIB i Ocupats equivalents a temps complert) es veuen afectades amb una davallada d'aproximadament el 20%.

Com a possible extensió del present estudi, es podria fer una anàlisi de l'impacte a nivell territorial, analitzant, per exemple, si el sector turístic de les zones de platja es veurà més afectat que el de les zones rurals, o urbanes.

De tota manera, hi ha una elevada incertesa tant en l'evolució de la pandèmia (situació actual i potencials rebrots abans de final d'any), i també en les normes i restriccions de mobilitat que s'introduiran, així com en la decisió de consumidors i dels propietaris d'establiments i serveis turístics quant al seu comportament en els propers mesos, pel que caldrà anar actualitzant les previsions.

Per un major detall en la recerca feta en aquest tema, veure <http://act.gencat.cat/wp-content/uploads/2020/06/ESTUDI-IMPACTE-TURISME-3.6.20.pdf> i <http://www.ub.edu/aqrlab/aqr-lab-analitza-limpacte-sobre-leconomia-catalana-derivat-de-la-crisi-del-turisme-per-la-covid-19-n-43-ca>.

Grup de Recerca Anàlisi Quantitativa Regional (AQR)

Universitat de Barcelona

Facultat d'Economia i Empresa

Departament d'Econometria, Estadística i Economia Aplicada

Av. Diagonal 690, 08034 Barcelona

Contacte: aqr@ub.edu

www.ub.edu/aqr

ⁱ Es considera en aquest estudi com a activitats turístiques les que l'Idescat assenyalava com a tals. Principalment, part de les branques de Serveis d'allotjament, menjar i begudes, i Activitats immobiliàries (sobretot); també part de Transport terrestre, marítim i aeri, Emmagatzematge i activitats afins al transport, Activitats de lloguer, Activitats de les agències de viatges, operadors turístics i altres serveis de reserves, Activitats de creació, artístiques i espectacles, Activitats culturals; jocs d'atzar, i Activitats esportives, recreatives i d'entreteniment.

ⁱⁱ A l'enllaç següent es troben les darreres dades publicades sobre alguns dels indicadors assenyalats en aquesta píndola: http://observatoritreball.gencat.cat/ca/ambits_tematicos/turisme/demanda_turistica/visitants_estrangers/

ⁱⁱⁱ Shock d'oferta en tant s'ha produït el confinament i no s'ha pogut obrir durant els últims mesos els establiments turístics. La caiguda dels visitants es tradueix en un shock de demanda.

^{iv} Banco de España (2020). Escenarios macroeconómicos de referencia para la economía española tras el COVID-19. Artículos Analíticos. Boletín Económico 2/2020.